

OBILJEŽJA MINIMALNE MIROVINE U ODABRANIM ZEMLJAMA

Značenje mirovinskog sustava i minimalne mirovine

Mirovinski sustav ima mnogobrojne zadaće koje su možda čak ponekad i međusobno suprotstavljene. To je prije svega način osiguranja stanovnika koji uplaćuju sredstva (doprinose) tijekom radnog vijeka kako bi u fazi umirovljenja primali protunaknade u obliku isplaćenih mjesečnih mirovina. Ipak, mirovinski sustav znači i preraspodjelu između onih koji su imali veće dohotke i plaćali veće doprinose i osoba koje su imale manje dohotke i/ili kraći radni staž, pa su slijedom toga i platile manje doprinosa. Jedan od načina osiguranja pristojne starosti je i institut minimalne mirovine koji bi trebao zajamčiti skromnu, ali odgovarajuću materijalnu sigurnost u vrijeme kada je osiguranik otišao u mirovinu.

Snažan sustav zajamčene minimalne mirovine može biti jako značajan "automatski stabilizator" zaštite životnog standarda umirovljenika (ILO, 2010). Pojedine zemlje u svoje zakonodavstvo i praksu već imaju ugrađena takva jamstva; dok druge (Australija, Grčka, Velika Britanija i SAD-e) osobama koje odlaze u mirovinu isplaćuju jednokratnu privremenu pomoć. Neke su zemlje zbog gospodarske krize u svojim mirovinskim sustavima nastojale pojačati i proširiti svoj sustav zajamčenih minimalnih mirovina. To su među ostalim provele Belgija, Finska, Francuska i Velika Britanija, a posebno su bile aktivne one zemlje gdje je siromaštvo među starijim osobama veće od nacionalnih prosjeka - kao što su to Australija, Republika Koreja i Španjolska.

Koliko god bila pozitivna obilježja minimalne mirovine, ne smije se zanemariti da ako je ona razmjerno visoko utvrđena, može destimulirati rad i/ili potaknuti ranije umirovljenje osoba koje ostvaruju niske dohotke. Napravljeni **izračuni** nedvojbeno potvrđuju kako je prosječno povećanje teoretske stope zamjene kao poticaj za dodatnu godinu rada osjetno niže za osobe koje imaju niski dohodak i tako mogu ostvariti samo minimalnu mirovinu. Stoga kod određivanja minimalne mirovine treba imati na umu potrebu materijalne zaštite najugroženijih kategorija osiguranika, ali i iznalaženje načina da se slabije plaćeni zadrže što duže u svijetu rada.

Načini utvrđivanja minimalne mirovine

Dva su osnovna modaliteta u konceptu minimalističkog mirovinskog sustava (neki autori ga nazivaju i univerzalnim, u smislu da pokriva sve umirovljenike): 1.) mirovine u utvrđenom minimalnom ili paušalnom iznosu (*flat rate*) i 2.) mirovine koje se odobravaju u odnosu na imovinsko i/ili dohodovno stanje (*means / income tested*). Mirovine u utvrđenom minimalnom iznosu odobravaju se svim umirovljenicima (prema nekom utvrđenom kriteriju npr. državljanstvo) nezavisno od dohodovnog i/ili imovinskog stanja.

Comment [K1]: Možda se referirati na izvor

Alternativa ovom pristupu su mirovine u utvrđenom ili paušalnom iznosu koje se odobravaju ovisno o dohodovnom i/ili imovinskom stanju umirovljenika. Primjera radi ukoliko ukupna primanja umirovljenika ne prelaze 100 eura, oni imaju pravo ili na „dopunu“ do 100 eura ili na neki zakonski utvrđeni iznos.

Jedno od vrlo važnih pitanja je može li se sustav minimalne mirovine uopće klasificirati kao sustav osiguranja. S obzirom na svoja obilježja, sustav minimalne mirovine često više spada u područje socijalne skrbi, jer tu kod pojedinog osiguranika većinom ne postoji izravna povezanost davanja (plaćanja doprinosa) i primanja (ostvarivanja mirovinskih prava). Kako ističu Cutler i Johnson (2002), značajan broj znanstvenika prihvaća stav kako se u pogledu mirovinskog osiguranja takav pridjev može dodijeliti samo onim sustavima koji podrazumijevaju povećanje razine prava zahvaljujući graničnom povećanju doprinosa. Sličan stav zastupa i Međunarodni monetarni fond (International Monetary Fund - IMF, 2001) koji sustave minimalne mirovine ne naziva mirovinskim osiguranjem, nego nedoprinosnim (nekontributivnim) sustavima socijalne skrbi. U sustavu socijalne skrbi nema izravne povezanosti uplaćenih doprinosa i visine socijalnih (mirovinskih) primanja, pa takvi sustavi i ne bi trebali pripadati uobičajenim sustavima osiguranja. Ta se prava ipak najčešće ostvaruju putem redovnih sustava mirovinskog osiguranja, pa se stoga većinom u njega i ubrajaju. Ujedno, minimalne mirovine u mnogim zemljama čine značajan dio ukupnih primanja umirovljenika te nedvojbeno rješavaju probleme materijalne sigurnosti starijeg stanovništva.

Social Security Administration Office of Retirement and Disability Policy i International Social Security Association (2010) navode kako se kod izračuna iznosa minimalne mirovine koristi cijeli niz različitih pristupa i formula. Umjesto zakonski određenog iznosa, dosta zemalja i sustava ima pristup da se iznos minimalne mirovine izračunava kao određeni postotak prosječnih primanja - obično u rasponu od 35 do 50% - koji je nepromijenjen jednom kada se udovolji uvjetima staža osiguranja. Češći je pristup da se utvrdi osnovni udio – na primjer, 30% prosječnih primanja – na koji se dodaje povećanje od 1 do 2% za svaku godinu staža osiguranja ili za svaku godinu staža osiguranja iznad minimalnog broja godina. Nekoliko zemalja ima vaganu formulu za izračun iznosa mirovine pri čemu se veći postotak (ponder) dodjeljuje osobama s nižim prihodima nego osobama s višim.

Funkcije mirovinskog sustava se mogu ostvarivati na različite načine, pa stoga postoje različiti modeli mirovinskog sustava izrasli iz tradicija socijalne politike pojedine zemlje ili skupina zemalja. U daljnjem tekstu iznose se iskustva u pogledu minimalne mirovine na razini članica Europske unije, a nakon toga pozornost se posvećuje drugim odabranim zemljama.

Europska unija

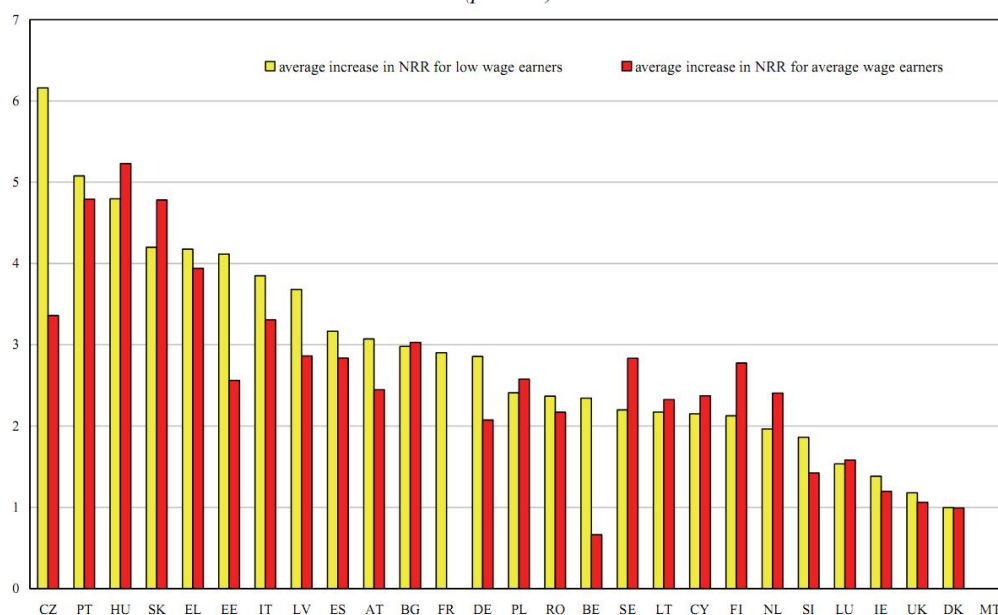
Iako su stope aktivnosti i zaposlenosti pod utjecajem cijelog niza čimbenika koji nisu izravno povezani s mirovinskim sustavom, odluke o umirovljenju i ponašanje vezano uz povlačenje iz svijeta rada su u najvećoj mjeri vezane uz institucionalni okvir razvijen nacionalnim zakonodavstvom. Pravila vezana uz izračun, odnosno povećanje i umanjenje mirovine, zakonska dob umirovljenja, prava na kažnjavanje prijevremenog umirovljenja, iznos u uvjetima za ostvarenje minimalne mirovine, najznačajnije su odrednice i predstavljaju izravni signal zaposlenicima i poslodavcima kod donošenja odluke o umirovljenju.

Zemlje-članice EU su u svoje javno mirovinsko osiguranje prvog stupa ugradile mnoga obilježja preraspodjele (redistribucije), posebice kroz zajamčene minimalne mirovine ili odobravanjem mirovinskih prava za vrijeme dok osiguranik nije ostvarivao redovni dohodak (poput nezaposlenosti, porodijskog dopusta i slično). Time se nastoje smanjiti dohodovne razlike među umirovljenicima koje su često veće nego među ukupnim stanovništvom. U nekoliko zemalja članica, posebice u Danskoj, Nizozemskoj, Irskoj i Velikoj Britaniji, prava u mirovinskom osiguranju omogućavaju stjecanje mirovine u paušalnom iznosu koja se uvećava za privatno strukovno mirovinsko osiguranje ovisno o ostvarenim prihodima. Tako, na primjer u Velikoj Britaniji postoji javni mirovinski sustav ovisan o dohotku (*State Second Pension*), dok u Irskoj to postoji za zaposlene u javnom sektoru.

Teoretska stopa zamjene za osobe s niskim primanjima obično se računa uzimajući u obzir minimalne mirovine. Uzimajući u obzir prosječnu promjenu stope zamjene za svaku godinu dužeg radnog staža za osobe s prosječnim i osobe s niskim primanjima, razmjerno se lako uočava kako mogućnost ostvarivanja prava na minimalnu mirovinu demotivira drugu skupinu na duži ostanak u svijetu rada. Stoga je većina zemalja-članica EU zadržala ili pojačala poticaje kako bi osobe s niskim primanjima duže ostale u svijetu rada, a u nekima su čak ti poticaji jači nego za zaposlene s prosječnim primanjima (na primjer, u Belgiji, Češkoj Republici, Estoniji, Mađarskoj, Irskoj i Litvi) (Slika 1).

U svakom slučaju bez obzira na razlike u pojedinim promatranim zemljama, potrebno je imati na umu kako slabo plaćeni zaposlenici često mnogo manje spremni ostati raditi u odnosu na bolje plaćene radnike. Istodobno, moguće preveliko snižavanje razine minimalne mirovine može ugroziti financijsku sigurnost i uvjetovati povećanje siromaštva među osobama starije dobi.

Slika 1 - Prosječna promjena stope zamjene za svaku godinu dužeg radnog staža za osobe s prosječnim i osobe s niskim primanjima u dobi između 60 i 68 godina života (u postotku)



Lijevi stupac – prosječno povećanje za slabo plaćene zaposlenike

Desni stupac - prosječno povećanje za prosječno plaćene zaposlenike

Legenda: AT – Austrija, BE – Belgija, BG – Bugarska, CZ – Češka Republika, DK – Danska, DE – Njemačka, EE – Estonija, EL – Grčka, ES – Španjolska, FR – Francuska, IE – Irska, IT – Italija, CY – Cipar, LV – Latvija, LT – Litva, LU – Luksemburg, HU – Mađarska, MT – Malta, NL – Nizozemska, PL – Poljska, PT – Portugal, RO – Rumunjska, SI – Slovenija, SK – Slovačka, FI – Finska, SE – Švedska, UK – Velika Britanija

Izvor: Izračun o teoretskim stopama zamjene ostvarene u APEX modelu OECD-a, preuzeto iz Ahuja i Pasermann (2010, str. 83).

S druge strane, zemlje s tradicionalno razmjerno visokom razinom minimalne mirovine (na primjer, Švedska i Finska) ili utvrđenom fiksnom razinom (*flat rate*) mirovinskih sustava definiranih prava s manjim brojem godina staža osiguranja od 40 godina, imaju manje poticaje za slabije plaćene zaposlenike u odnosu na zaposlenike s prosječnim primanjima (na primjer, Slovačka i Austrija). Stoga je važno stalno posvetiti pozornost potrebi uravnoteženja između zahtjeva za adekvatnost mirovinskih prava i poticaja za duži rad.

Comment [K2]: Ovo mi je malo prekomplicirano. Možda samo staviti riječ mirovine

Većina zemalja-članica EU vjeruje kako minimalna mirovina uvjetuje negativne poticaje na dulji rad. Pritom to ovisi o mnogim čimbenicima. Prvo, ako su uvjeti za ostvarivanje minimalne mirovine utvrđeni za razumno visoku dob života i/ili staža mirovinskog osiguranja, takva se mirovina ne može koristiti kao način za prerani izlazak s tržišta rada. U većini zemalja-članica rijetke su zajamčene minimalne mirovine, čak iako su dostupne prije zakonski utvrđene dobi umirovljenja. Potrebno razdoblje za ostvarivanje minimalne mirovine nedavno je produženo u više zemalja-članica, poput Češke Republike, Cipra, Španjolske i Rumunjske. Ako je u sustavu zajamčene minimalne mirovine utvrđen previše kratki staž mirovinskog osiguranja, to može lako djelovati kao negativni poticaj za ostajanje u svijetu rada.

Drugo, ako je utvrđena razina minimalne mirovine niska, to može potaknuti ostajanje u svijetu rada, ali može dovesti u pitanje adekvatnost materijalne zaštite koju pružaju mirovine. Naprotiv, previsoka razina minimalne mirovine može neposredno utjecati na prerani izlazak s tržišta rada čim se ispune zakonski utvrđeni minimalni preduvjeti. To može biti slučaj za slabije plaćene osobe, posebice ako je njihova radnoj povijesti prije umirovljenja obilježena dugotrajnom nezaposlenosti ili bolesti, pa još možda mogu ostvariti i invalidsku mirovinu.

Treće, uvjeti za ostvarivanja prava ovisno o dohodovnom i/ili imovinskom stanju (*means test*) mogu također utjecati na odluke o umirovljenju. Na primjer, ako dodatno povećanje mirovinskih prava uslijed dužeg rada može imati za posljedicu podjednako smanjivanje nekih drugih socijalnih naknada, onda se kasnije umirovljenje neće smatrati vrijednim. U više zemalja-članica iskustva su pokazala kako neumanjivanje drugih prava vezanih uz *means test* često potiče duži ostanak u svijetu rada. Tako je Irska uvela da se kod određivanja iznosa mirovine na temelju dohodovnog stanja u obzir ne uzima dohodak iz rada ostvaren u iznosu do 100 funti. U nekoliko zemalja-članica (posebice u Litvi) nije moguće kumuliranje minimalnih mirovinskih prava i dohotka iz rada. Nekoliko članica omogućava kumuliranje barem dijela zarade iz rada i zadržavanje minimalne mirovine (na primjer, Njemačka, Danska, Nizozemska, Finska i Švedska).

Druge zemlje-članice su umjesto toga odlučile uvesti fleksibilnu dob za ostvarivanje prava na minimalnu mirovinu (često ispod 65 starosti), ali uz aktuarsko smanjivanje ako se mirovina počela koristiti ranije (na primjer, Finska i Švedska). Uz određene uvjete, fleksibilni načini izlaska iz zaposlenosti mogu pomoći u ostvarivanju duže radne povijesti, posebice ako su te mogućnosti povezane s kombiniranjem rada i umirovljenja.

Jiménez-Martín i Sánchez (2000, 2006) pokazali su kroz procjene parametara ponašanja u strukturnom modelu kako postojanje minimalne mirovine ima učinke na odluke o ranijem umirovljenju. Ustanovili su kako kombinacija kažnjavanja dobi i razmjerno visoke minimalne mirovine stvara značajne poticaje ranijeg umirovljenja za zaposlene s niskim primanjima i kratkim radnim stažem. Ovi autori smatraju kako bi se

moglo tvrditi da sustav minimalne mirovine poništava učinke kažnjavanja ranijeg umirovljenja te tako slabije plaćenim osobama stvara snažne poticaje za umirovljenje posebice kada su u dobi od 60 godina života. Čini se kako djelovanje niskih prihoda nakon 61. godine života razmjerno smanjuje utjecaj kod odluke o umirovljenju. Ustvari, što je osoba starija, manja je vjerojatnost da će otići u mirovinu.

Takvi su rezultati u skladu s idejom kako osiguranici mogu odlučiti nastaviti raditi kako bi ostvariti veću mirovinu. To proizlazi iz ugrađenih poticaja, odnosno jasnijeg odnosa između plaće i buduće mirovine jer osiguranik očekuje kako će duže zadržavanje na radu omogućiti i veću mirovinu. Jiménez-Martín i Sánchez (2006) zaključili su kako postoji trostruko veća vjerojatnost umirovljenja u dobi sa 60 godina u onoj zemlji koja ima minimalnu mirovinu u odnosu na onu koja ju nema. Istodobno su procijenili kako je ukupno ranije umirovljenje (prije 60 godina starosti) gotovo za polovicu veće uz postojanje minimalne mirovine.

Usprkos značajnim razlikama u mirovinskim sustavima od novih kontinentalnih članica EU, sve zemlje imaju usvojen model minimalne mirovine i/ili modele pomoći socijalne skrbi, za koje European Commission i Economic Policy Committee (2009) ne vjeruju da će u dogladno vrijeme doživjeti značajne promjene.

Konačno, u više istraživanja (posebno Boldrin i Jiménez-Martín, 2002; Díaz-Giménez i Díaz-Saavedra, 2008) se proučavalo značenje minimalne mirovine i deficita mirovinskog sustava u okviru preklapajućeg generacijskog modela. Istraživanja su nedvojbeno pokazala kako minimalne mirovine (i slijedom toga ranije umirovljenje) imaju značajan utjecaj na deficit mirovinskog sustava, a poticaji da osiguranici duže ostaju u svijetu rada i odgađaju za nekoliko godina odlazak u mirovinu znače osjetno poboljšanje dugoročne financijske održivosti mirovinskih sustava.

Jędrzejowicz (2010) ističe kako će vjerojatno minimalna mirovina dobiti na važnosti posebice u EU jer će u mnogim zemljama, posebice onima koje su uvele kapitalizirani sustav mirovinskog osiguranja osobnih računa, biti mnogo radnika koji ostvaruju niske dohotke i/ili imaju dulje prekide u svojoj radnoj povijesti. Stoga na svojim osobnim mirovinskim računima neće najvjerojatnije akumulirati dovoljno sredstava, pa će imati pravo samo na minimalnu mirovinu. Kako je određivanje iznosa i porasta minimalne mirovine najčešće podložno diskrecijskom postupku koji je posljedica političkih pritisaka, to bi moglo potaknuti na daljnje pribjegavanje ranijem odlasku u mirovinu i narušiti dugoročnu financijsku stabilnost mirovinskih sustava, ali i dovesti u nezgodan materijalni položaj osobe s manjim iznosima mirovine.

Stanje po pojedinim odabranim zemljama

Italija – mirovinski modul uključuje utvrđeni (fiksni) mjesečni iznos mirovine ovisno samo o provjeri dohodovnog stanja. Većina samozaposlenih u Italiji plaća minimalni iznos doprinosa određen zakonom, pa slijedom toga većina njih ostvaruje samo pravo na minimalnu mirovinu. Minimalni mjesečni iznos starosne mirovine je 458,20 eura za samca s godišnjim dohotkom manjim od 5.992,61 eura, odnosno za par s godišnjim dohotkom manjim od 17.977,83 eura. Ako je dohodak osobe ili kućanstva veći od zakonski utvrđenog iznosa, tada se isplaćuje minimalna mirovina u smanjenom iznosu ili se uopće ne isplaćuje. Minimalni mjesečni iznos starosne mirovine je 580 eura za samca u dobi od 70 godina života ili starijeg s godišnjim dohotkom manjim od 7.540,55 eura odnosno za par u dobi od 70 godina života ili stariji s godišnjim dohotkom manjim od 12.682,67 eura. Iznos mirovine se umanjuje 20% za staž osiguranja kraći od 15 godina ili povećava za isti postotak za staž osiguranja duži od 25 godina (18 i 28 godina za samozaposlene). U sustavu socijalne skrbi od 2008. postoji oblik paušalnog mirovinskog dodatka (*maggiorazioni sociali*).

Latvija – starosna mirovina međugeneracijske solidarnosti sustava teorijskih određenih (utvrđenih) doprinosa (*Notional Defined Contribution Plan* - NDC) temelji se na doprinosima osiguranika, godišnjem porastu kapitala prilagođenom na promjene u indeksaciji primanja i prosječnom očekivanom trajanju života. Minimalni mjesečni iznos starosne mirovine za staž osiguranja do 20 godina je 49,50 eura ili približno 33,7 eura (82,50 eura ili 56,2 eura ako je riječ o osobi koja je rođena s invaliditetom); za staž osiguranja od 21 do 30 godina 58,50 eura ili 39,8 eura (97,50 eura ili 66,5 eura ako je riječ o osobi koja je rođena s invaliditetom); za staž osiguranja od 30 do 40 godina 67,50 eura ili 46 eura (112,50 eura ili 76,7 eura ako je riječ o osobi koja je rođena s invaliditetom); za staž osiguranja od 41 ili više godina 76,50 eura ili 52,1 eura (127,50 eura ili 86,9 eura ako je riječ o osobi koja je rođena s invaliditetom).

Portugal – Osobe stare 65 ili više godina bez ikakvih prava u kontributivnom sustavu mirovinskog osiguranja u skladu s provjerom dohotka imaju pravo na socijalnu mirovinu. Samac pritom ne smije imati dohodak veći od 30%, a par 50% mjesečnog iznosa od 419,22 eura. Za samca koji ostvaruje godišnje manje od 5.022 eura i par 8.788,5 eura postoji solidarni posebni dodatak. Na snazi je novo pravilo po kojem se od 2008. godišnji porast mirovina veže za stvarnu stopu promjena indeksa potrošačkih cijena i stvarni porast bruto domaćeg proizvoda (BDP-a). To znači značajnu promjenu usklađivanja mirovina u odnosu na ranije razdoblje kada je porast mirovina bio znatno veći od inflacije. Za utvrđivanje referentne stope porasta BDP-a u prvoj godini primjene novog pravila uzet je porast u prethodnoj godini, a nakon toga se uzima prosjek iz dvije prethodne godine. Za prosječan porast indeksa potrošačkih cijena (bez uzimanja u obzir cijene stanovanja) uzima se podatak za posljednjih 12 mjeseci dostupan krajem studenoga svake godine za iduću godinu. Sada je težište da se iznos i porast minimalne

Comment [K3]: Što ovo "provjeri" točno znači? Ovisno o dohodovnom stanju

mirovine na temelju rada veže uz iznos i porast nacionalne minimalne plaće (*Indexante de Apoios Sociais* - IAS) (Cunha, Paulo, Sousa Pereira i Reis, 2010).

Velika Britanija - privatni programi strukovnog mirovinskog osiguranja morali su plaćati zajamčenu minimalnu mirovinu (*the Guaranteed Minimum Pension* - GMP) koja se temeljila na prosjeku primanja iz svih godina rada, a ne na najboljih 20 godina i koja se nije indeksira. Država je pokrivala razliku između GMP i mirovine koju bi se ostvarilo u državnom sustavu. To se odnosilo na uposlenike koji su između 6. travnja 1978. i 5. travnja 1997. *istupili* iz državnog sustava i mirovinskog osiguranja ovisnog o prethodnim primanjima (*State Earnings-Related Pension Scheme* - SERPS). Od travnja 2000. *Guaranteed Minimum Pensions* godine je zamijenjen s sustavom najmanjeg zajamčenog primanja (*Minimum Income Guarantee* - MIG) i poreznim olakšicama koje ostvaruju umirovljenici. Ako su mirovine iznad iznosa utvrđenog za pomoć prema materijalnom položaju onda se, naravno, smanjuju izdvajanja za mirovinski dodatak.

Britanska zajamčena minimalna mirovina (*The Guaranteed Minimum Pension* - GMP) je zgodan i poučan primjer kako se uz odgovarajuće pritiske i nedovoljnu promišljenost vrlo *uspješno* može nepopravljivo iskomplicirati mirovinski sustav. Od 6. travnja 1988. godine strukovno mirovinsko osiguranje je povećavalo iznose mirovina u skladu s porastom indeksa maloprodajnih cijena do najviše 3%. To je pravilo dovelo do razlikovanja GMP-a prije i nakon 1988. Složenost takvog sustava najbolje se može pokazati primjerom. Gospodin Jones bio je član svog strukovnog mirovinskog osiguranja između 1980. i 1995. i ostvarivao je mirovinu u iznosu od 500 funti mjesečno. Kako je *istupio* iz SERPS-a, dobio je rješenje kako ima pravo na državnu pomoć iz GMP-a u iznosu od 110 funti mjesečno (60 funti iz GMP-a do 1988. i 50 funti iz GMP-a nakon 1988.). Dio mirovine koju osiguranik ne ostvaruje iz GMP-a - u promatranom slučaju 390 funti mjesečno – obično se naziva *excess* (dobitak), a njegova struktura je sljedeća:

<i>Excess</i>	390 funti
GMP do 1988.	60 funti
GMP nakon 1988.	50 funti

Složenost sustava proizlazi iz različitih povećanja koja se primjenjuju na pojedine dijelove mirovine. Pretpostavimo kako bi sâm sustav dopustio godišnje povećanje od 3% dok bi porast indeksa maloprodajnih cijena iznosio 4.5%. Sustav bi odobrio dodatnih 11,70 funti u odnosu na *excess* u mirovini (3% of 390 funti), ali ništa s obzirom na GMP do 1988. Ujedno bi imao obvezu plaćanja 3% iz GMP-a nakon 1988. - u ovom slučaju 1,50 funti mjesečno. Osiguranik ima pravo na povećanje od 4,5% svog iznosa *Guaranteed Minimum Pension*, što je 4,95 (4,5% od 110 funti). Stoga bi državni mirovinski (*State Pension*) sustav trebao isplatiti dodatnih 3,45 funti što je 4,95 manje 1,50 funti.

Izračun povećanja mirovine u funtama

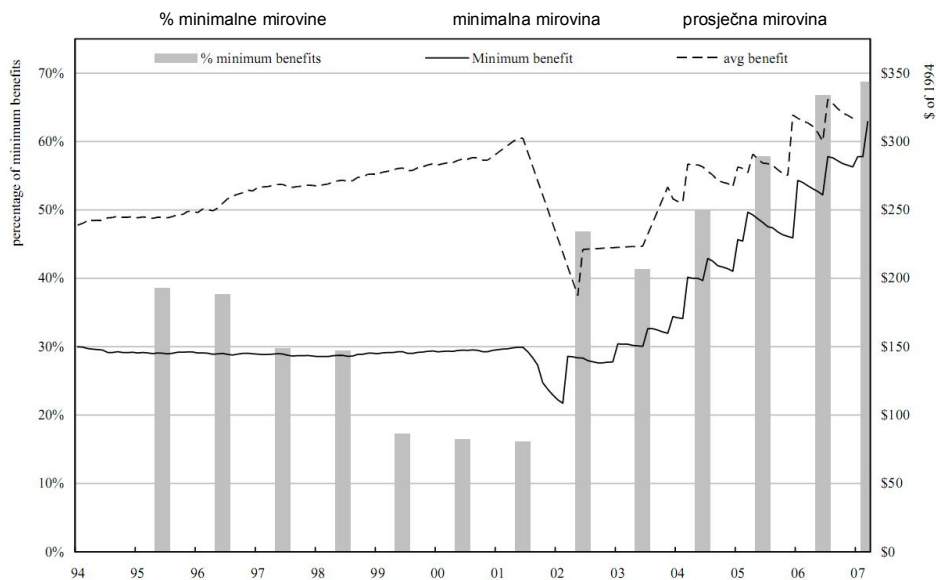
	Prijašnja godina	Povećanje na temelju sustava	Povećanje iz <i>State Pension</i>	Nova mirovina
<i>Excess</i>	390	11,70	0	401,70
GMP do 1988.	60	0	2,70	62,70
GMP nakon 1988.	50	1,50	0,75	52,25
Ukupno	500	13,20	3,45	516,65

Argentina – nakon 2002. godine povećan je iznos minimalne mirovine kako bi se kompenzirao za inflaciju, a porastao je i u realnoj vrijednosti (Slika 2). U razdoblju od 2002. do 2008. minimalne mirovine porasle su u realnoj vrijednosti za više od 70%, dok se istodobno iznos prosječne mirovine smanjio za oko 4%.

Slika 2: Argentina – prosječna i minimalna mirovina u realnoj vrijednosti te postotak korisnika koji su je primali u razdoblju 1994.- 2007.

Postotak minimalnih mirovina

Realna vrijednost mirovine u dolarima iz 1994.



To je imalo za posljedicu snažnu kompresiju mirovinske piramide, tako da je oslabila kontributivna priroda mirovinskog sustava. Drugim riječima, visina mirovine još manje ovisi o uplaćenim doprinosima.

Čile – postoji zajamčena minimalna mirovina za osiguranike koji su najmanje 20 godina uplaćivali na osobne kapitalizirane račune, ali na njima nemaju dovoljno sredstava za financiranje minimalnog iznosa za razdoblje svog umirovljenja. U ožujku 2008. zajamčena minimalna mirovina iznosila je preračunato 163 eura (177 eura nakon 70 godina starosti i 189 eura nakon 75 godina starosti). Za osobe koje nisu bile radno sposobne uslijed tjelesnih ili duševnih bolesti postoji PASIS program prema kojem korisnici primaju mirovinu od 81 euro do starosti od 70 godina, 86 eura u dobi iznad 70 godina i 94 eura u dobi iznad 75 godina života. Za usporedbu prosječna mirovina u Čileu iznosila je u to doba oko 470 eura, a minimalna plaća 210 eura. Rofman, Fajnzylber i Herrera (2010) naglašavaju kako usvajanje zajamčene minimalne mirovine može posebice za Čile u značajnoj mjeri ublažiti učinke budućih ekonomskih volatilnosti na materijalno ugrožene i siromašne starije osobe.

Kolumbija – zajamčena minimalna mirovina se ostvaruje ako osoba ima staž osiguranja od 23 u privatnom mirovinskom sustavu ili između 22 i 23 godine u javnom mirovinskom sustavu. Ujedno, potrebno je imati 57 godina života za žene ili 62 života za muškarce u privatnom sustavu ili 55 i 60 godina života u javnom. Minimalna mirovina je utvrđena u iznosu od 497.000 pesosa ili 195 eura.

Meksiko – pravo na minimalnu mirovinu ima osoba koja je uplaćivala mirovinske doprinose 1250 tjedana, a stara je 60 godina (žene) i 65 godina (muškarci). Ako je vrijednost njezinog akumuliranog kapitala i ostvarenog povrata manja od zakonski utvrđene minimalne mirovine od 1.938,48 pesosa (119 eura) ima pravo na zaštitni dodatak.

SAD - Stariji su nekad pripadali relativno siromašnima. Godine 1970. otprilike jedna od četiri starije osobe živjela je ispod granice siromaštva. Zahvaljujući mirovinskom osiguranju ne samo da je stopa siromaštva starijih pala, nego je sada ispod stope siromaštva ukupnog stanovništva. U 2004. godini 9,8% stanovništva starijega od 65 godina bilo je siromašno, dok je ta ista stopa za odraslo (mlado) stanovništvo iznosila 11,3%, a za dječju populaciju 17,8%. Posljednjih su se desetljeća dohoci starijih povećavali po većoj stopi od dohodaka ostatka populacije. Između 1974. i 2003. realni medijalni dohodak za sve ljude starije od 15 godina porastao je oko 30%, dok za populaciju stariju od 65 godina taj podatak iznosi 45%. Funkcija raspodjele dobila je na značenju tijekom vremena i 1972. godine kulminirala ozakonjenjem u dodatni sigurnosni dohodak (*Supplementary Security Income, SSI*). Iako se SSI ostvaruje sustavom mirovinskog osiguranja, to nije osiguranje u smislu u kojemu se ono obično definira. To je program socijalne skrbi koji osigurava minimalni zajamčeni dohodak za stare i radno

nesposobne osobe. Prosječni je mjesečni iznos pomoći za ostarjelu osobu u 2003. godini iznosio 342 USD. Imovina korisnika SSI pomoći ne smije prelaziti 2.000 američkih dolara za pojedinca, odnosno 3.000 dolara za bračni par. Pritom se ne uzimaju u obzir (relativno) mali iznosi vrijednosti kuće ili stana, automobila i police životnog osiguranja. Korisnici SSI-a smiju zaraditi do 65 USD na mjesec, a da se iznos njihovih pomoći ne smanji. Ako su im zarade veće, pomoć se smanjuje za 50 centi po svakom zarađenom dolaru. Za SSI postoji jedinstveno minimalno savezno jamstvo kakvo ne postoji za druge programe. Prema svojoj procjeni i mogućnostima pojedine savezne države mogu povećati savezno utvrđenu pomoć. Drugo, pomoći SSI-a bitno su veće od prosječne pomoći u drugim programima. Treće, poticaji za rad u SSI-u mnogo su bolji. Utvrđena porezna stopa na dodatnu zaradu u SSI-u samo je 50%. Posljednjih godina stječe se dojam da neki korisnici SSI-a izigravaju sustav, odnosno da krivotvore podatke o invalidnosti kako bi dobivali pomoć. Kao odgovor na takvu percepciju u 1996. pooštreni su standardi o invalidnosti. Zasad nema mnogo dokaza o učinku te promjene na pravila pristupa.

Zaključak

U tekstu smo pokazali kako razmjerno izdašna zajamčena minimalna mirovina koliko god bila važna u ublažavanju siromaštva starijih osoba, lako može nepovoljno utjecati na ponudu rada i/ili zadržavanje u svijetu rada starijeg stanovništva. Iako je snaga njezinog utjecaja predmet dosta velikih rasprava, utvrđivanje prilično visokog iznosa takve mirovine najvjerojatnije nepovoljno utječe i na odnos prema drugim mirovinama. Time se narušava pravednost mirovinskog sustava jer slične mirovine dobivaju osiguranici koji su radili cijeli radni vijek i/ili imali veliki dohodak te plaćali visoke doprinose i oni koji to nisu činili. Minimalna mirovina je sama po sebi izraz solidarnosti, a njezini korisnici nisu nužno siromašni. Podaci širom svijeta često pokazuju da su to pretežno osiguranici, pogotovo žene koje su radile od 15 do 25 godina, što znači da u najvećem broju slučajeva minimalna mirovina nije posljedica niskih zarada tijekom radnog vijeka već malog broja godina staža, što je vjerovatno bio njihov izbor.

Čini se kako je najveći problem mirovinskog osiguranja pomiriti obilježja osiguranja i solidarnosti. Ako visina mirovine malo ovisi o uplaćenim doprinosima, osiguranici će nastojati ne plaćati doprinose i/ili odlaziti ranije u mirovinu nego što bi to inače činili. To je pogotovo istina ako je sustav nepravedan tako da se u njemu ostvaruju brojne (visoke) povlaštene mirovine bez plaćanja doprinosa, te ako plaćanje doprinosa nije uvjet za ostvarivanje mirovinskih prava. Odgovarajuća materijalna zaštita za određene posebne skupine (radno nesposobne osobe i/ili korisnike obiteljske mirovine) može se riješiti putem okrupnjavanja rizika (*risk pooling*). Za osobe koje uopće nisu uplaćivale mirovinske doprinose ili su to činile u vrlo malom opsegu, potrebno je razviti modele zajamčene stalne pomoći koji se financiraju iz proračunskih sredstava.

Literatura

Cutler, M. D., Johnson, R. (2002). The Birth and Growth of the Social Insurance State: Explaining Old Age and Medical Insurance Across Countries, *Public Choice*, 120 (1-2), str. 87-121.

Cunha, V.; Paulo A.; Sousa Pereira, N.; Hélder, R., (2010): The Reform of the Portuguese Public Employees' Pension System: Reasons And Results

Jiménez-Martín, S., Sánchez, A.R. (2006), "An Evaluation of the Life-cycle Effects of Minimum Pensions on Retirement Behaviour: Extended Version", Universidad Pablo de Olavide, *Departamento de Economía, Working Paper, No. 06.23*.

Jimeno, J.; Rojas, J.; Puente, S. (2006), "Modelling the Impact of Ageing in Social Security Expenditures", Banco de España, Documento Ocasional, No. 0601.L.

Rafael Rofman, Eduardo Fajnzylber German Herrera (2010). Reforming the Pension Reforms: The Recent Initiatives and Actions on Pensions in Argentina and Chile, in

International Labour Organisation (ILO) (2010). *World Social Security Report 2010/11: Providing coverage in times of crisis and beyond*, Geneva: International Labour Organisation, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_146566.pdf

Díaz-Giménez, J.; Díaz-Saavedra, J., (2009). Delaying retirement in Spain, *Review of Economic Dynamics* Volume 12, Issue 1, January 2009, Pages 147-167

Rafael Rofman, Eduardo Fajnzylber and German Herrera 2010 REFORMING THE PENSION REFORMS: THE RECENT INITIATIVES AND ACTIONS ON PENSIONS IN ARGENTINA AND CHILE

International Monetary Fund IMF, (2001). *The Government Finance Statistics Manual 2001*

European Commission and Economic Policy Committee (2009) The 2009 Ageing Report – Economic and Budgetary Projections for the EU-27 Member States (2008-60), European Economy, No. 2/2009.